

לפי כוחו לפי כוחם

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ: (במדבר כח א-ב).¹

במדבר רבה כא כב פרשת פינחס – לפי כוחם של בני האדם ולפי כוחו של הקב"ה

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאש" (במדבר כח ב). זהו שאמר הכתוב: "שדי לא מצאנוהו שגיא כח" (איוב לו כג), וכתוב: "הן אל ישגיב בכוחו מי כמוהו מורה" (שם לו כב) - כיצד יתקיימו שני מקראות אלו?² אלא כשהוא נותן להם, נותן להם לפי כוחו, וכשהוא מבקש מהם, אינו מבקש אלא לפי כוחם. ראה מה כתוב: "את המשכן תעשה עשר יריעות" (שמות כו כא).³ ועתיד הקב"ה לעשות לכל צדיק וצדיק חופה של ענני כבוד, שנאמר: "ויבא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה" (ישעיה ד ה). "עשן" בחופה למה? של מי שנותן עיניו עושנות וצרות בתלמידים בעולם הזה, מתמלאה חופתו עשן לעולם הבא. "אש" בחופה למה? מלמד שכל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו שמעולה ממנו.⁴ "נוגה" - שזיוו מבחיק מסוף העולם ועד סופו. לכך כתיב: "הן אל ישגיב בכוחו".⁵

כשבקש ממשה, לא ביקש אלא לפי כוחם: "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (שמות כז כ), וכשהאיר להם - לפי כוחו: "וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן ... ולילה בעמוד אש" (שמות יג כא), ולעתיד לבוא: "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח" (ישעיהו ס א), "ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה" (שם ב), "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך" (שם ג), "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים" (שם ל כו). הוי: "הן אל ישגיב בכוחו".⁶

כשבקש ממשה, לא בקש מהם, אלא לפי כוחם, כמו שאתה אומר: "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" (שמות כג יט), וכשנותן להם, נותן לפי כוחו: "ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פרוי לחדשיו יבכר" (יחזקאל מז יב). מהו "לחדשיו יבכר"? שכל אילן מחדש בְּכֹרִים אחרים כל חודש וחודש, לא בככורי חודש זה בכורי חודש זה.⁷ כשבקש לא בקש אלא לפי כוחם: "ולקחתם לכם ביום הראשון

¹ ככה נפתחת פרשת קרבנות המועדות, המפרטת בכל חג ומועד את קרבנות החובה (קרבנות הציבור) והמוספים, שהיו קרבים בהם. (ונוספו עליהם קרבנות היחיד, כמו עולת ראייה ושלמי חגיגה שבהם "איש כנדבת ידו"). אך לפני כולם בא קרבן תמיד הקרב בכל יום בשחרית ובין הערביים, כולל בחגים ומועדים ואף דוחה את השבת. ומכאן הביטוי: "תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם". וכבר הרחבנו לדון בקרבן התמיד בדברינו [עולת תמיד](#) (לצד [אש התמיד ונר התמיד](#)) בפרשת תצוה, שם נזכר עניין זה לראשונה בתורה. ויש לשים לב לסדר: קרבן תמיד, מוספי שבת, מוספי ראש חודש וסדר הרגלים: פסח הוא הראשון. "באחד בניסן ראש השנה לרגלים" (משנה ראש השנה). ראו הערת הגמרא בגמרא ראש השנה ד ע"א: "רגלים באחד בניסן הוא? בחמשה עשר בניסן הוא?".

² דרשות רבות נאמרו על הפסוק: "הן אל ישגיב בכוחו מי כמוהו מורה", כגון שביד אחת הקב"ה מעצים את כח הצדיקים לעשות רצונו (שלא ייכשלו) וביד השנייה מי כמוהו מורה דרך (לחוטאים) לעשות תשובה (שמות רבה יב א); וכן שביד אחת הקב"ה עושה מלחמה - ה' איש מלחמה ומציל עמו מיד פרעה, וביד השנייה הוא כסופר ומלמד תינוקות שיורד ללמד תורה לבניו בשעת מתן תורה (שמות רבה כח ה). ראו דרשות נאות אלה בשמות רבה פרשת וארא ופרשת יתרו. מה שחשוב לעניינינו הוא שכל אלה מורים על שגב הכוח של הקב"ה המתגלה בעולם, בעוד שהפסוק באיוב לז אומר: "שדי לא מצאנוהו שגיא כח", היינו שאיננו רואים (מוציאים) את שגב כוחו של הקב"ה בעולם. היכן הוא שגב זה? ואם כן, יש סתירה בין שני הפסוקים.

³ שהמשכן כה קטן: "ועשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום" והשכינה מצטמצמת ביניהם ואין הקב"ה מבקש מהאדם מקדשי פאר (ביקורת עקיפה על מקדשי שלמה והורדוס?). ראו דברינו [האמנם ישב אלהים את האדם](#) בפרשת תרומה.

⁴ שני המשפטים האחרונים הם דרשה צדדית על חופה ועשן של עיניהם הצרות והעשנות (מקנאות) של תלמידי החכמים שנוכחים זו מזו בעולם הזה ובעולם הבא. במשפט הבא, חוזרת הדרשה למסלולה הראשי.

⁵ המשכן, בית המקדש, ומקדשי מעט בימינו הם "לפי כוחם" של בני האדם. החופה שיעשה הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא, כבודו שיזרח וייראה בגאולה השלימה הם "לפי כוחו" - הם "הן אל ישגיב בכוחו", אליו נצרף גם את הפסוק: "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" (ישעיהו ב יא). אך יש לדקדק, שכמו שיש מגבלה לאדם שעושה לפי כוחו האנושי המוגבל ואין בו כוח לתת לשכינה לפי כוחה, כך גם "לפי כוחו" של הקב"ה כשהוא נשגב בעולם האנושי הוא בהכרח מוגבל שהרי לבני האדם הוא נגלה ואין בכוחם לשאת את שגב כוחו. יש בהכרח הגבלה הדדית בין שני כוחות אלה. ואולי לכן השגב הגדול הוא עשיית משפט וצדקה, ככתוב: "נְשָׁגַב ה' פִּי שִׁכְן מְרוֹם מְלֵא צִיּוֹן מְשֻׁפָּט וְצִדְקָה" (ישעיהו לג ה).

⁶ מה שנוכח למשכן בכללותו, נכון שבעתיים לאור שבו ומחוצה לו. ראו המשל על העלאת האור במשכן - משל הפיקח והסומא שכל הדרך הפיקח מוביל את הסומא: "וכשנכנסו לבית, א"ל פיקח לסומא: צא והדלק לי את הנר הזה והאר לי ... שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלוך בדרך" (במדבר רבה טו ה, תנחומא (בבור) בהעלותך ה, בדברינו [למעשה ידך תכסוף](#) בפרשת בהעלותך). אור המשכן חוזר לאורה שהיא יסוד כל הבריאה ושמלתו - שלמותו של הקב"ה (בראשית רבה פרשה ג), שנתמטטה ותחזור לעתיד לבוא (בראשית רבה יא). ועדיין האדם מחפש "לפי כוחו" ושכלו את האור הבראשיתי. לדעת את צפונות הבריאה. ראו דברינו [האור שנגנז](#) בפרשת בראשית.

⁷ הרי לנו גם מצוות ביכורים שבני האדם נותנים "לפי כוחם" פעם בשנה כמהלך הטבע ולעתיד לבוא יקבלו ביכורים מידי חודש בחודשו "לפי כוחו" של בורא העולם שיכול גם לשנות את הטבע.

פרי עץ הדר" (ויקרא כג מ), וכשהוא נותן להם, נותן לפי כוחו: "אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן" (ישעיה מא יט), וכתוב: "תחת הנעצוץ יעלה ברוש" (שם נה ג).⁸

ויקרא רבה כז ו פרשת אמור – קריאת שמע כדרך כל אדם

אמר ר' יצחק: משל למלך ששלח פרוסדגמא שלו למדינה.⁹ מה עשו בני המדינה? עמדו על רגליהם ופרעו את ראשיהם וקראוה באימה וביראה, ברתת ובזיע. כך אמר הקב"ה לישראל: קְרִית שמע היא פרוסדגמא שלי. לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי אליכם שתהו קורים אותה, לא עומדים על רגליכם ולא פורעים ראשיכם, אלא: "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" (דברים ו ז).¹⁰

אמר ר' יהודה בר ר' סימון: אמר הקב"ה: עשרה מיני בהמות מסרתי לך, שלשה ברשותך ושבעה אינם ברשותך. שלשה ברשותך: "שור שה כשבים ושה עזים" (דברים יד ד). ושבעה אינם ברשותך: "איל וצבי ויחמור ואקו ודישון ותאו וזמר" (שם ה). לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך, אלא ממה שברשותך, מן הגדל על אבוסך. זהו שכתוב: "שור או כשב או עז".¹¹

יעקב אנטולי, ספר מלמד התלמידים פרשת ויקרא – דבר תורה מפרידריך הקיסר¹²

ואדונינו המלך הגדול האנפודור פדריק שיחיה ויארץ ימים,¹³ נתן טעם מדוע צוה ה' להקריב קרבן ממין הבקר והצאן ולא צוה להקריב שום מין ממיני חיות?¹⁴ ואמר לפי שכונת הקרבן לעשות בו רצון לבורא ואין אדם מרצה אחר בדבר שאינו שלו. ומיני הבקר והצאן הם בייתות¹⁵ והם נכסי בעלים אשר טרח בהם או בדמיהם ומיני החיות הם מדבריות ואין להם בעלים ואינו טורח בהם. והם כאילו אינם שלו על כן לא צוה להקריב אליו לרצון על מזבח ממיני החיות. והראיה על זה, כי לאשר לא השיג ידו ציוה להקריב ממיני העוף בני יונה ותורים לפי שהיה נהוג לגדלם בבית.¹⁶

⁸ ומסיים המדרש במצוות ארבעת המינים ויש לדקדק מה כאן "לפי כוחם" ומה לפי "כוחו". המדרש לא מסיים כמנהגו בפסוקים בהם פתח (אולי נקטע חלק מהדרשה) אז אנחנו נעשה זאת. פתחנו בקרבן התמיד שבפרשת השבוע, שאמנם לא נזכר בגוף המדרש כדוגמא של "לפי כוחם" (את זה נראה במדרש הבא), אבל משמש פתיח לדרשה: "אֵת קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי יִיחַי תִּשְׁמְרוּ לַהֲקָרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ". מוטיב "לפי כוחו" מתחבר עם נושא קרוב אין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו עליו כתבנו בפרשת אמור, שגם היא דנה במועדי השנה, ובה גם הפסוק: "שור אֶרְכָּשׁ אֶרְעֵז פִּי יִלְדֵד וְהִיא שֶׁבַע יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלְאָה יִרְצָה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לְה'". שקשור גם הוא לנושא. גם נושא העומר קשור לעניין (ויקרא רבה כח). אך נקשה ונשאל, ניחא אזכור מוטיב זה בפרשת אמור, אבל בפרשת פנחס המשופעת בקרבנות? שבעים פרים רק בחג הסוכות? האם נוכל לומר שחז"ל מביעים כאן דעתם שלא ריבוי הקרבנות הוא העיקר, כפי שכבר קדמו להם נביאי ישראל משמואל, דרך מיכה, ישעיהו וירמיהו ועד נביאים אחרונים. אולי זו מטרת הקדמת קרבן התמיד המינימלי בראש פרשת קרבנות המועדים המרובים. ראו דברינו על דברי עולה וזבח בפרשת צו. ועל"פ, מדרש זה לא מצטמצם בקרבנות, אלא מזכיר גם הביכורים, ארבעת המינים, המנורה, מוראות המדבר והגאולה השלימה לעתיד לבוא.

⁹ פרוסדגמא = כתב פקודה, מנשר מהשלטון. למדינה – לעיר.

¹⁰ וזה אולי ההבדל הגדול בין קריאת שמע לתפילת עמידה בדיני הפסקה, קריאה בראש האילן, פטורים במקרים מיוחדים ועוד. ראו פרק ב במשנה ברכות ובפרט הדין: "האומנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך מה שאינן רשאים לעשות כן בתפילה". ולעומתו בפרק ה שם: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ... אפילו המלך שואל בשלמו לא ישיבנו ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק". קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים, ודווקא בה יש "הקלות" ואי הטרחה של האדם כלפי בוראו.

¹¹ ובמדרש אגדה (בובר) ויקרא פרשת בהר פרק כה: "ומן הצאן - לא שאל כי אם הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (שמות כט לט), נתן להם עוף כפי כוחו, שנאמר: ורוח נסע מאת ה' ויגזו שלוים וגו' (במדבר יא לא), וכשבקש מהם לא ביקש כי אם לפי כוחם: שני תורים או שני בני יונה (ויקרא ה ז)". אמנם מצאנו במדרש תנחומא (בובר) פרשת אמור סימן כ: "אמר הקב"ה: הטרחתי עליכם להביא קרבן בשביל לזכות אתכם". וכן משמע במדרשים אחרים שרוצים להבחין בין ישראל שקבלו את התורה ובין אומות העולם שסירבו: "איני מטריח על אומה אחרת אלא עליכם" (תנחומא תרומה סימן ד), ובוודאי יש טרחה לישראל בעצם קבלת התורה והמצוות, אבל בתוך עולם התורה, מעבר לטרחה הבסיסית ועול המצוות, אין הקב"ה מבקש שנוסיף טרחות נוספות. די לנו במה שצונו. וכבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו אין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו ולא נטריח את הקורא ונחזור על הדברים. כאן, מזומנת לנו הפתעה של ממש, במקור הבא.

¹² מתוך פרויקט הש"ת של אוניברסיטת בר-אילן: "רבי יעקב ב"ר אבא מרי אנטולי חי סביב שנת ד"א תתק"ס (1200) בפרובנס שבדרום צרפת, ובסוף ימיו באיטליה. רבו המובהק היה חותנו המתרגם הנודע ר' שמואל אבן תבון. ר' יעקב לחם במתנגדי הפילוסופיה, ולכן הוא וספרו הותקפו על ידם, בין השאר גם על ידי הרשב"א. בסוף ימיו עבר לנאפולי שבאיטליה, שם היה מקורב לקיסר רומא פרידריך השני". ראו גם הערך יעקב אנטולי בויקיפדיה..

¹³ אנפודור הוא אימפרטור (קיסר) ופדריק הוא פרידריך השני קיסר האימפריה הרומית הקדושה (בסיסה של גרמניה) שהגיע לארץ במסגרת מסע הצלב השישי ונשא גם בתואר "מלך ירושלים". פרידריך השני היה (יחסית לתקופה) קיסר נאור ומלומד, פטרון מדע חוק ואומנויות, שהחזיק בקשר עם מלומדים מוסלמים וגם יהודים ובהם יעקב אנטולי.

¹⁴ חיות הבר.

¹⁵ היינו חיות הבית, המבויתות, להבדיל מהבהמות שרועות חופשי בשדות פתוחים. ראו מסכת ביצה פרק ה משנה ז: "אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן בייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באפר".

¹⁶ הדמיון בין דברי פרידריך הקיסר ובין מדרש ויקרא רבה הוא מפתיע ביותר. מן הסתם עלה הרעיון הכללי בשיחה בין החכם היהודי והקיסר הגרמני, ויעקב אנטולי עיבד שיחה זו ללשון רבנית-למדנית-מדרשית ונתן קרדיט רב לפרידריך, שספק אם הובאה לידיעתו

בראשית רבה נה ח פרשת וירא – כל בקיעה וכוחה

"ויבקע עצי עולה" ר' חייא בר יוסי אמר לה בשם ר' מְיָאָא וְשָׁנָה אוֹתָהּ בְּשֵׁם ר' בְּנִיָּהּ: בְּשֵׁכֶר שְׁתֵּי בְּקִיעוֹת שְׁבִיקַע אַבְרָהָם אַבְיָנוּ עֲצֵי עוֹלָה זָכָה שְׁבִיקַע הַקֶּבֶ"ה אֶת הַיָּם לִפְנֵי בְנָיו. נֹאמֵר כֹּאן: "ויבקע עצי עולה" ונאמר להלן: "ויבקעו המים" (שמות יד כא). אמר ר' לוי: דייך עד כה! אלא אברהם לפי כוחו והמקום לפי כוחו.¹⁷

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא יב בחדש השלישי – ה' אלהיך בלשון יחיד

"אנכי ה' אלהיכם" אין כתיב כאן, אלא "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ ב).¹⁸ א"ר יוסי בר' חנינא: ולפי כוחן של כל אחד ואחד היה הדיבר מדבר עמו. ואל תתמה על הדבר הזה, שהיה המן יורד לישראל, כל אחד ואחד היה טועמו לפי כוחו: התינוקות לפי כוחן, והבחורים לפי כוחן, הזקנים לפי כוחן. התינוקות לפי כוחן... ומה אם המן כל אחד ואחד לפי כוחן היה טועם לפיו, בדיבר כל אחד ואחד שומע לפי כוחן. אמר דוד: "קול ה' בכח" (תהלים כט ד), "קול ה' בכוחו" אין כתיב, אלא: "קול ה' בכח" - של כל אחד ואחד.¹⁹

משנת רבי אליעזר פרשה ו – מעלת משה על פני כל הנביאים

כל הנביאים כולן לא היו שומעין את הקול אלא לפי כוחן, שאמר: "קול ה' בכח".²⁰ אבל משה רבינו היה שומעו כתיקונו, שנאמר: "וישמע את הקול" - הקול כמות שהוא. וכן מצינו כשעמדו אבותינו על הר סיני, היו אומרין: "אם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַתְּ קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וְנִמְתְּנוּ" (דברים ה כב). ומשה רבינו שומעו. גדול הוא כוחו של משה, שנשא משוי שלא יכלו ששים ריבוא לסובלו, שנאמר: "דבר אתה עמנו ונשמעה וגו'".²¹

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) קהלת פרק יב סימן יב – כתיבה לפי כח הקוראים

"ויותר מהמה בני הזהר" - יותר ממה שכתבתי לך בני הזהר להבין מדעתך ולהרבות חכמה. "עשות ספרים הרבה אין קץ" - שאם בא שלמה לכתוב כל טעמי התורה ופירושי החכמה עשות ספרים אין קץ לא היה להם קץ. "ולמה הרבה... יגיעת בשר". ולא היו בני אדם יכולין לסבול, לפיכך פתח להם דרך והם מבינים מדעתם, כל אחד ואחד לפי כוחו.²²

הכבוד הגדול שנפל בחלקו להיכנס לספרות היהודית. ותודה רבה לאחי יעקב ישראל יובל, על ההפניה למקור ייחודי זה. ובין השיטין אנו נזכרים ביצחק שציווה על עשו בנו להביא מהחיות שבשדה ולא מהבהייתיות (גם לא מהמדבריות), בעוד שיעקב מיהר במצות אימו להקדים ולהביא מהבהייתיות דווקא. מעניין אם גם מקור זה, והראייה של האימפריה הרומית כממשיכתו של עשו הוא אדום בעיני המדרש, עלו שייחה בין יעקב לפרדריך.

¹⁷ עוד "בשכר אברהם", ראו מסכת סוטה דף יז עמוד א: דריש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לב' מצות: אפר פרה, ועפר סוטה... דרש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצות: חוט של תכלת, ורצועה של תפלין. ועוד באליהו רבה (איש שלום) פרשה יג: "בשכר צלו של אילן שהושיב אברהם אבינו את מלאכי שרת הקיף להן הקב"ה שבעה ענני כבוד לישראל ארבעים שנה במדבר, ובשכר הפת שהאכיל אברהם אבינו את מלאכי השרת נתן להם הקב"ה מן ארבעים שנה במדבר" ועוד רבים כאלה שם ובמדרשים אחרים. מה שאולי בא לאזן את עונש הירידה למצרים משום שפקק אברהם ואמר: "במה אדע כי אירשנה" (דברינו בפרשת לך לך). ואנחנו במוטיב "לפי כוחו – לפי כוחם". כאן, האדם בוקע עצי עולה לרצות את מצוות בוראו (ולהקריב את בנו!), והבורא בוקע את ים סוף על מנת להעביר בניו, צאצאי אברהם שעקד ויצחק שנעקד, בין גזרי ים סוף. איזו בקיעה היא גדולה יותר? שתיהן שוות, האדם ובורא עולם - זה לפי כוחו וזה לפי כוחו. ויש עוד להבין את דברי ר' לוי בסוף המדרש בהם הוא מתקומם כנגד ההשוואה של "ויבקע" – "ויבקעו". מה מפריע לו? ומה התשובה שהוא מציע? נשמח ללמוד לקח מפי שואבי המים.

¹⁸ בלשון יחיד דווקא. ויש הרבה "אני ה' אלוהיכם" בלשון רבים כגון בסוף פרשת ציצית, סוף קריאת שמע בתפילה.
¹⁹ ראו שמות רבה לד א (ובתנחומא (בובר) שמות כב) שמחזיר אותנו לפסוק: "שדי לא מצאנוהו שגיא כח... מי ששומע הפסוק הזה אומר: שמא חירופים הוא? ... אלא כך אמר אליהוא: לא מצינו כח גבורתו של הקב"ה עם בריותיו, שאין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, ואינו בא על האדם אלא לפי כוחו. אתה מוצא כשנתן הקב"ה את התורה לישראל, אילו היה בא עליהם בחוזק כוחו לא היו יכולים לעמוד, שנאמר: אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו עוד – ומתנו (דברים ה כב). אלא, לא בא עליהם אלא לפי כוחם, שנאמר: קול ה' בכח (תהלים כט ד) - בכוחו אינו אומר, אלא בכח, לפי כוחו של כל אחד ואחד". ראו גם המדרש בשיר השירים רבה א יג על הקול המיוחד של מעמד הר סיני שהיה אישי לכל אחד ואחד שעמד שם, בדברינו [מעמד הר-סיני – התגלות ופירשה](#) בחג השבועות.

²⁰ נראה שהוא מסתמך כאן על האמרה בדרשה הקודמת שהייתה אולי נפוצה וידועה: בכוחו של כל אחד ואחד.
²¹ ממעמד הר סיני לעולם הנבואה ומבני ישראל שעמדו שם אל נביאי כל הדורות. גם אחרי שנפריד בין "לפי כוחו" של הקב"ה ובין "לפי כוחם" של בני אנוש, עדיין בתוך "כוחם", יש כח ויש כח. יש כוחם של בני ישראל שראו מה שראו בעת שנבקע ים סוף ופחדו ממה ששמעו וראו במעמד הר סיני, יש כוחם של נביאי ישראל שראו כל אחד ואחד לפי מעלתו ודרגתו (ישעיהו כבן כרך ויחזקאל כבן כפר, חגיגה יג ע"א), ויש מי בחלום ומי בחיזיון, ומי שעומד ומי שיושב וכו'. ויש כוחו המיוחד של משה, עליו מעיד הכתוב: "אם יִהְיֶה נְבִיאֵיכֶם ה' בְּמִרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹדֵעַ בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ: לֹא כֵן עֲבָדֵי מִשָּׁה ... פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאֵה וְלֹא בְחִידָת וְתִמְנַת ה' יִבִּיט וְכוּ' " (במדבר יב ו-ח), ושמע את הקול "כתיקונו", היינו כמות שהוא בלי שום סינון או ריכוך. וכבר האריכו חכמים בתיאור מדרגות הנבואה השונות (רד"ק הקדמה לתהלים, רמב"ן בראשית יח א, רבי בחיי בן אשר ויקרא א א וכמובן רמב"ם מורה נבוכים חלק ב פרק מה) ולא נאריך בזאת כאן.

²² ומהנבואה לחכמה, לספרות החכמה שבכתובים ולחז"ל שפירשו את התורה ואת הכתובים ויצרו את ספרות ההלכה והאגדה רחבות הענף. מה נעשה עם כל האוצר הענק והעצום הזה? ומה גם שחכמי כל הדורות קראו את אזהרתו של קהלת שלא להוסיף ספרים

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א – תפילה לפי כוחו

מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם" ... אמרו חכמים: אי זו היא עבודה שבלב זו תפילה. ואין מנין התפילות מן התורה ... ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה ... ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפילה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא. אלא חיוב מצוה זו כך הוא: שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של קב"ה ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחינה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כוחו. אם היה רגיל, מרבה בתחינה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה. וכן מנין התפילות כל אחד כפי יכולתו. יש מתפלל פעם אחת ביום, ויש מתפלל פעמים הרבה ... וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא.²³

מדרש אגדה (בובר) דברים כב' פרשת כי תצא – כוחם של בעלי החיים

"לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", לפי שאין כוחם שוה. לפי שהשור מעלה גרה, ונראה לחמור כאלו אוכל ויהיה לחמור צער, צער בעלי חיים אסור.²⁴

**שבת שלום
מחלקי המים**

מים אחרונים: עוד הרבה "לפי כוחו" יש לנו: במצוות חינוך שיש לחנך כל בן ובת לפי כוחם ובגרותם, בהידור נרות שבת, בצדקה, ביחסים שבינו ובינה ועוד. אך עצרנו כאן לפי כוחנו וכוח הקוראים שלא להכביד עליהם יתר על כוחם. ולכל המתמידים ביותר בלימוד תורה, מוקדש המקור הבא:

ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע הערות סימן מז - מהלכות ברכות התורה: ובמה שכתב דלימוד התורה נמסר לכל אחד לפי כוחו, עיין בהקדמת ספר בית אהרן להגאון רבי אהרן וואלקין, שכתב בנו, ששמע מאביו בשם הגר"א, דהא דמנו בפרק ו' דאבות לאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, במיעוט שיחה, שזה אינו בשלילה, שימעט בשיחה לגמרי, רק הכוונה להיפך לחייב מיעוט שיחה. שאם ילמוד הרבה בלי הפסק, דעתו תתבלבל, ועל כן כדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה. גם בספר ארחות יושר (להגאון רבי חיים קנייבסקי סימן ב') מבואר, שבאמצע הלימוד אף שאסור להפסיק, אם רוצה לנפוש כמה דקות באמצע, הוי לצורך הלימוד. והאיסור לדבר דברים בטלים אין הכוונה לאסור לדבר אפילו תיבה אחת מה שאינו דברי תורה, שזה אינו אלא לבעלי מדרגה גדולה, כמו שאמרו על הגר"א.²⁵

הכל לפי כוחו של כל אחד ואחת.

(אולי גם לא דפים לפרשת השבוע שמערימים כל שבוע טונות של נייר לגניזה ומחזור), והוסיפו כהנה וכהנה ספרים וכתבים בכל הדורות, עם או בלי הוספת 'התנצלות' בראש הספר על מה ולמה עוד ספר בישראל. מה יעשה הקורא עם כל הלהג המרובה הזה וכל יגיעת הבשר העצומה הזו? ייקח את אשר חשקה נפשו ויבין מדעתו ולפי כוחו. ראו גמרא חגיגה ג ע"ב: "עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע". ומסכת אבות פרק ו' משנה ו', שניים מתוך 48 הדברים בהם נקנית התורה: "המכיר את מקומו והשמח בחלקו". בחלקו לפי כוחו. ואתם הכותבים, אנא קחו בחשבון את מגבלת כוחם של הקוראים.

²³ ומחכמה ולימוד תורה לתפילה ושפוך שיח. זו שיטת הרמב"ם שהתפילה היא מצוות עשה מהתורה, היא "לעובדו בכל לבבכם" – עבודה שבלב, אבל במקורה היא מצווה פתוחה לגמרי: במועדיה ובנוסחיה – כל אחד ואחת לפי כוחו וכוחה, ודווקא משום כך, מחייבת את כולם. בהמשך, נחלשו הדורות בעקבות הגלות: "ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה" ולפיכך בא עזרא ובית דינו ותקנו נוסח תפילת שמונה עשרה (שעדיין היה חצי פתוח) ומועדי התפילות: שחרית, מנחה, ערבית, מוסף ונעילה: "כדי שיהיו ערוכות בפי הכל". ועדיין נשארה טעמה של התפילה המקורית בהלכה ט שם, כשהוא מסכם את דבריו ומוסיף: "תפילות אלו אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהם. אם רצה אדם להתפלל כל היום כולו הרשות בידו". רק צריך "שיחדש דבר בכל ברכה וברכה ... ואם חידש אפילו בברכה אחת דיו". ולהוותנו, הפכה התפילה היום לטקסט סגור ו'מקודש' ורק מעטים מחדשים בתפילתם "לפי כוחם". ראו דברינו [תפילה קצרה](#) בפרשת בהעלותך וכן [ולואי שיתפלל האדם כל היום](#) בדפים המיוחדים.

²⁴ מברית העולם, מעמד הר סיני, נבואה, חכמה ותפילת האדם, הגענו אל הבהמה והחיה. גם אל החיה והבהמה יש להתייחס "לפי כוחם". אם לא נאמר שמצווה זו היא בגדר "חוקה חקקתי, גזירה גזרתי" ושאר מצוות שנועדו להבדיל את ישראל משאר אומות העולם (ראו במדבר רבה י א, ז ה), היינו אומרים שפשוטו של איסור זה הוא לפי שכוחם של השור ושל החמור אינו שווה ויש צער לשור שהוא נושא בעול החרישה יותר מהחמור (ראו המשל על החמור והכלב בספרי דברים שמג). כך משתמע מתחילת המדרש. אבל אז בא מדרש זה ומוסיף שלחמור יש צער! שהוא רואה את השור מעלה גרה וסבור שבעל הבית נותן לשור לאכול במהלך העבודה ומקפח אותו! ראו איך אומץ מדרש זה בידי פרשנים כגון: דעת זקנים מבעלי התוספות, הדר זקנים על התורה, פירוש הרא"ש על התורה וחזקוני. סוף דבר, מכוחו של הבורא עברנו לכוחם של בני האדם ומהם אל כוחם של בעלי החיים: "אדם ובהמה תושיע ה'". (ראו [דברינו בנושא זה](#) בפרשת נח). ראו דברינו [צער בעלי חיים](#) בפרשת נח.

²⁵ ראו דברינו [לימוד תורה במיעוט שיחה](#) בדפים המיוחדים.